

Arkivnr: 2017/14135-4
Saksbehandlar: Heidi Bjønnes Larsen

Saksframlegg**Saksgang**

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for opplæring og helse		06.02.2018
Utval for miljø og samferdsel		07.02.2018
Utval for kultur, idrett og regional utvikling		13.02.2018
Fylkesutvalet		21.02.2018
Fylkestinget		06.03.2018

Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022**Samandrag**

Gjennom revisjonsarbeidet er to styringsdokument slått saman til eit. Dei to dokumenta er «Landbruksmelding for Hordaland 2014-2017» og «Strategi for forvaltning av midlar til rekruttering og utdanning i landbruket 2011-2015». «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» blir ein temaplan med heimel i regional planstrategi og regional næringsplan. Arbeidet med revisjon er blitt leia av eit sekretariat frå Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling i Hordaland fylkeskommune. I tillegg til sekretariatet har det vore ei samrådsgruppe. Det har ikkje vore høyringsrunde for temaplanen, men det er likevel nytta ulike tiltak som dialogmøtet og utfordringsnotat for å sikre at planen reflekterer dei tema som er viktigast for næringa og kommunane. Det er òg gjennomført ei geografisk analyse av utsette jordbruksareal i Hordaland.

«Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal bidra til å sikre ei berekraftig vidareutvikling av landbruket i Hordaland. Det er sett tre hovudmål for temaplanen: styrke lønnsemd i Hordalandslandbruket, auka produksjon på lokale ressursar og betre rekruttering til landbruket. Skal Hordaland klare å nå desse måla må fylket ta vare på jordressursane. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» legg opp til ein reduksjon i nedbygging av jordbruksareal. Vidare skal temaplanen stimulere til auka verdiskaping i verdikjeda for frukt og bær, og auke i berekraftig produksjon av mjølk og kjøt. Temaplanen skal vidare stimulere til auka berekraftig avverking og uttak av biomasse frå skog, samt auka bruk av trevirke. Rett skogforvaltning bør òg takast inn som ein del av klimatilpassing. Naturbruksutdanninga på dei vidaregåande skulane er kjernen i kompetansen i landbruket. Framleis er det for få elevar som tek produksjonsretta naturbruksutdanning. Eit spesielt fokus på rekruttering til utdanningsprogramma er difor viktig. Klimaet endrar seg og blir varmare og våtare. Jordbruket er ei av næringane som vil bli mest påverka av klimaendringane. Det er viktig å sikre matproduksjon på lokale ressursar sjølv med endra klima. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal støtte opp om forskning og utvikling for å få fram ny kunnskap, driftsmetodikk og digitale løysingar tilpassa produksjonar og driftstilhøve i Hordaland.

Økonomi: Finansierast gjennom statlege midlar.

Klima: Kan ha positiv effekt på klima og miljø.

Folkehelse: Kan ha positiv effekt på folkehelse

Regional planstrategi: Attraktivt og nyskapande fylke, Grøn konkurransekraft, Styrka jordvern.

Forslag til innstilling

1. Fylkestinget vedtek «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» og ber om at fylkesrådmannen set i verk arbeidet med innsatsområda.
2. Fylkestinget ber fylkesrådmannen vurdere kva tiltak som må gjennomførast for at Hordaland skal bidra til at nasjonal jordvernmål vert realisert og ber fylkesrådmannen presentere forslag til tiltak i ei politisk sak.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 14.01.2018

Bakgrunn

Den 24.08.2017 handsama Fylkesutvalet sak om «Oppstart av revisjon av 'Landbruksmelding for Hordaland 2014-2017' og 'Strategi for forvaltning av midlar til rekruttering og utdanning i landbruket 2011-2015'» (PS 197/2017). Fylkesutvalet ba fylkesrådmannen sette i verk revisjon av 'Landbruksmelding for Hordaland 2014-2017' og 'Strategi for forvaltning av midlar til rekruttering og utdanning i landbruket 2011-2015'. Fylkesutvalet bad om at revisjonen og politisk handsaming skulle gjennomførast som skissert i saksdokumentet.

Statlege forventingar til fylkeskommune på landbruks- og matområdet

I tilskotbrev til fylkeskommunane på landbruks- og matområdet frå Landbruks- og Matdepartementet (LMD) legg departementet vekt på rolla fylkeskommunane har innan nærings- og samfunnsutvikling. Landbruket må sjåast i samheng med fylkeskommunen sitt næringspolitiske arbeid, utdanningspolitiske arbeid og eigarskapet til Innovasjon Norge. Departementet legg til grunn at fylkeskommunen er aktiv i arbeidet med dei regionale bygdeutviklingsprogramma for å bidra til gode koplingar mellom landbruk og anna regionalt utviklingsarbeid og regionale planstrategiar. Dei landbrukspolitiske måla skal takast i vare i det regionale planarbeidet, jf. Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging. Fylkeskommunen har ei sentral rolle som eigar av vidaregåande skular med utdanningsprogram naturbruk.

Om «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022»

«Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» blir ein temaplan med heimel i «Regional planstrategi 2016-2020». Regional planstrategi tilrår ein planperiode på 12 år for temaplaner. Grunna regionreforma er det føremålstenleg at 'Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022' varer fire år, eller til den blir erstatta av andre politisk vedtekne dokument.

Gjennom revisjonsarbeidet er to styringsdokument «Landbruksmelding for Hordaland 2014-2017» og «Strategi for forvaltning av midlar til rekruttering og utdanning i landbruket 2011-2015» slått saman til eit. LMD inviterer årleg fylkeskommunane til å kome med innspel til jordbruksforhandlingane. Hordaland fylkeskommune har kome med innspel til jordbruksforhandlingane sidan 2011. Det rullerte dokumentet speglar i større grad innspela Hordaland fylkeskommune gjer til jordbruksforhandlingane.

Medverking og kunnskapsgrunnlag

Regional planstrategi seier at arbeid med revisjon av plan kan organisert enklare enn førstegenerasjons planar. Planar som ikkje er heimla i plan- og bygningslova kan ha enklare organisering enn regionale planar. Vidare seier Regional planstrategi at temaplanar vil ha varierende grad av ekstern medverknad og at dette må fastsetjast i oppstartssaka. Det har ikkje vore høyringsrunde for temaplanen. Det er likevel nytta ulike tiltak som dialogmøte og utfordringsnotat for å sikre at planen reflekterer dei tema som er viktigast for næringa og kommunane. Det er i stor grad nytta eksisterande meldingar og rapportar i revisjonsarbeidet.

Samrådsgruppa

Arbeidet med revisjon av dokumenta er blitt leia av eit sekretariat frå Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling i Hordaland fylkeskommune. Sekretariatet har hatt ansvar for skrivning og framdrift i arbeidet. I tillegg til sekretariatet har det vore ei samrådsgruppe. Regional planstrategi seier det er obligatorisk med politiske eller administrative representantar frå fylkeskommunen i samrådsgruppa. Fylkesrådmannen tilrådde administrativ representasjon. Nærings sjef Mette Nora Sætre har leia samrådsgruppa. Representantar for dei mest relevante eksterne organ og verksemder i Hordaland har delteke i samrådsgruppa. Mandat til samrådsgruppa har vore å kome med innspel og synspunkt, informere om arbeidet og drøfte arbeidet i relevante organ og delta i medverknadsarrangement. Samrådsgruppa har medverka til at leveringar har skjedd i samsvar til framdriftsplan slik den var presentert i den politiske saka (PS127/2017). Samrådsgruppa har vidare hatt ansvar for å kontrollere temaplanen for å sjå om den er samanfallande med institusjonane sine føringar/formuleringar. Samrådsgruppa har hatt fire møter.

Medlem i samrådsgruppa:

Mette Nora Sætre - Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling, Hordaland fylkeskommune

Lars Petter Taule – Hordaland Bondelag

Kjetil Mehl - Hordaland Bondelag

Jarle Helland - Hordaland Bonde- og Småbrukarlag

Dirk Kohlmann - Fylkesmannen i Hordaland, Landbruksavdelinga

Ole Andreas Smette - Innovasjon Norge

Per Willy Mørk Karlsen - Opplæringsavdelinga Hordaland fylkeskommune

Ingeborg Sofie Sætrevik - Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling, Hordaland fylkeskommune

Heidi Bjønnes Larsen - Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling, Hordaland fylkeskommune

Dialogmøtet

Det vart gjennomført Dialogmøte i Bergen den 7. desember 2017. Alle kommunar i Hordaland vart invitert til å delta. I tillegg vart invitasjon sendt til Stend vidaregåande skule, Nye Voss vidaregåande skule, NIBIO i Ullensvang, NLR Vest og UiB ved Institutt for geografi. Vestskog, Tine, Nortura og Hardanger fjordfrukt haldt innlegg på dialogmøtet. Samrådsgruppa var invitert og representert. Det var om lag 35 deltakar på dialogmøtet og nesten alle dei inviterte organisasjonane var representert. I tillegg til innlegg var det gruppearbeid. Spørsmåla frå gruppearbeidet blei sendt ut til deltakane i etterkant for å gje dei moglegheit til å kome med ytterligare innspel. Tilbakemeldingane på gjennomføringa av dialogmøtet var gode.

Utfordringsnotat

Som ein del at arbeidet med «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» har ein gjennomført intervjuar med fagpersonar og personar med særskild ekspertise innan landbruket. Formålet med dette arbeidet har vore å kartlegge moglegheiter og utfordringar knytt til dei fire tema i planen: Drivarar for endring, Auka lønnsemd i nåverande produksjonar, Areal- og ressursgrunnlag og Kompetanse og rekruttering. Føresurnad om deltaking på intervju vart sendt til aktørar frå relevante institusjonar innan landbruket. Ein rekrutterte ekspertar frå organisasjonar som Norges Bondelag, Tine, tidsskriftet Bondevennen, Hanen, Unge Bønder, NIBIO og NMBU. Innspela vart kategorisert under dei ulike tema. Informantane hadde varierte idear om korleis ein kan utvikle landbruket i Hordaland i framtida.

Rapport om nedbygging av jordbruksareal

Det er òg gjennomført ei geografisk analyse av utsette jordbruksareal i Hordaland – AUD-rapport 12/17 «Nedbygging av jordbruksareal»

Innhald i «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022»

«Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal bidra til å sikre ei berekraftig vidareutvikling av landbruket i Hordaland. Det satt tre hovudmål for temaplanen: styrke lønnsemd i Hordalandslandbruket, auka produksjon på lokale ressursar og betre rekruttering til landbruket. I temaplanen er det løfta fram fire for å nå hovudmåla i planen.

Areal og ressursgrunnlag

Skal Hordaland klare å nå måla må fylket ta vare på jordressursane. Utan jord og arealressursar blir det ingen mat produksjon og moglegheitene knytt til nye bionæringar blir redusert. I Hordaland er det i perioden 2004-2015 totalt bygd ned 6158 dekar. Av dette var 34 prosent fulldyrka jord. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» legg opp til ein reduksjon i nedbygging av jordbruksareal og set som mål at Hordaland skal maksimalt bygge ned 240 dekar jordbruksareal årleg.

Auka lønnsemd i noverande produksjonar

Hordaland er eit grasfylke med stor grøvforproduksjon. Dei viktigaste produksjonane er mjølk og kjøt. Fylket har òg store fjellområder med gode beiter for sau. Hordaland er det fylket i landet som produserer mest frukt. Sider frå Hardanger er merka som beskytta geografisk nemning og både siderproduksjonen og talet

på produsentar veks. I tillegg til råvareproduksjon satsar stadig fleire bønder på vidareforedling av eigne råvarer og lagar ost, syltetøy, pølser, spekekjøt og andre lokale spesialitetar. Dei fem største jordbrukskommunane i Hordaland er Voss, Kvinnherad, Ullensvang, Etne og Lindås. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal stimulere til auka verdiskaping i verdikjeda for frukt og bær, og auke i berekraftig produksjon av mjølk og kjøt.

Produktiv skog dekker 20 prosent av arealet i Hordaland. Skogen inneheld store verdier i tømmer og i potensialet for vidareforedling og trebasert industri. Skal desse verdiane takast ut er det behov for betre infrastruktur og auka kompetanse i heile verdikjeda. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal bidra til tiltak som aukar berekraftig avverking og uttak av biomasse frå skog, samt auka bruk av trevirke. Skog kan ha betydeleg flaumreducerande og skredførebyggjande effekt og bidreg til samfunnstryggleik. Rett skogforvaltning bør takast inn som ein del av klimatilpassing.

Kompetanse og rekruttering

Naturbruksutdanninga på dei vidaregåande skulane er kjernen i kompetansen i landbruket. Framleis er det for få elevar som tek produksjonsretta naturbruksutdanning. Eit spesielt fokus på rekruttering til utdanningsprogramma er difor viktig. Etterspurnaden etter vaksen agronom og vaksen gartner er stor. Gjennomføringsgraden er høg for begge tilboda. Livslanglæring blir stadig viktigare i eit landbruk som byr på nye utfordringar og løysingar. Rett kompetanse er viktig for å drive garden miljøvennlig og lønsamt. Landbruket skal vere opent og inkluderande for alle, og nye løysingar og samfunnsutvikling kan gjere landbruket tilgjengeleg for nye grupper. Eigarskifte på garden må skje tidleg nok og på ein måte som tek vare på både senioren og den unge. Landbruket sjølv nyttar sjølvstøtt høvet i jordbruksforhandlingane til å peike på problemet med låg lønsemd. Ei MMI-måling på oppdrag frå Noregs Bondelag i 2016 syner at 92% av folket er for å oppretthalde det norske jordbruket av minst same omfang som i dag. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» vil bidra til å betre omdømet til næringa og få fram gode døme på unge bønder som lukkast

Drivarar for endring

Klimaet endrar seg og blir varmare og våtare. Jordbruket er ei av næringane som vil bli mest påverka av klimaendringane. Det er viktig å sikre matproduksjon på lokale ressursar sjølv med endra klima. Hordalandslandbruket er omstillingsvillige og tek aktivt i bruk innovasjonar som robotar, digitale løysingar og sorteteknologi. Grønt skifte må skje ut frå areala og ressursane ein har til rådighet. Biomasse frå jord og skog kan legge grunnlaget for nye spennande produkt som kan erstatte det svarte karbonet og bli ein viktig del av det grønne skiftet. Hordalandsbonden, med sitt areal og kompetanse er ein viktig del av det grønne skiftet i Hordaland. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» skal støtte opp om forskning og utvikling for å få fram ny kunnskap, driftsmetodikk og digitale løysingar tilpassa produksjonar og driftstilhøve i Hordaland.

Gjennomføring og finansiering av temaplanen

Hordaland fylkeskommune er eigar av «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» og vil ha hovudansvaret for at det vert satt i gang arbeid knytt til innsatsområda.

I løpet av levetida til «Landbruksmelding for Hordaland 2014-2017» er det tildelt prosjektmidlar for over 8 millionar til landbruksrelaterte prosjekt. Meir enn 60 prosjekt har fått stønad gjennom dei regional utviklingsmidla som fylkeskommunen får overført frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Hordaland fylkeskommune får og overført rekrutterings- og kompetansamidlar. I Hordaland er denne potten kjent som RULL-midlar. Sidan 2010 er det gitt tilskot for 8,4 millionar til 148 prosjekter (112 er avslutta - 36 er aktive) frå desse midla.

Innsatsområda som blir foreslått i «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» vil bli finansiert gjennom statlege midlar. «Temaplanen for landbruk i Hordaland 2018-2022» og då særleg innsatsområda under tema 'kompetanse og rekruttering' vil vere førande for midlane som vert overført frå LMD saman med tildelingsbrevet frå LMD. «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» er ein temaplan med heimel i

regional planstrategi og regional næringsplan, såleis vil landbruk framleis vere ein bransje med særskilt fokus under Handlingsprogram for nærings- og lokalsamfunnsutvikling i Hordaland og prosjekt kan bli delfinansiertast frå desse midlane. Det vil òg bli lagt opp til at statlege og andre utviklingsaktørar på regionalt nivå, kommunar, næringsorganisasjonar og andre bidreg til finansiering og gjennomføring av innsatsområda i temaplanen.

Gjennomføringa av meldinga må i praksis skje i nært samarbeid med Partnerskapen, kommunane, rettleiartenestene og FoU. Partnerskapen består av Hordaland fylkeskommune, Innovasjon Norge og Fylkesmannen i Hordaland si landbruksavdeling, Hordaland Bondelag og Hordaland Bonde- og Småbrukarlag. Partnerskapen møtast jamleg og har tett samarbeid

To gonger i året kallar Hordaland fylkeskommune inn til komitémøte for å handsame søknadar til midla frå LMD. Søknadsfristar og søknadshandsaming for desse midlane er samkjørt og kordinert med Fylkesmannen sine utrednings- og tilretteleggingsmidlar (UTM). Mange prosjekt søker om delfinansiering frå begge pottane og det er ein fordel å koordinere søknadsarbeidet. Styringsgruppa held møte så snart som råd etter søknadsfristane 15. april og 15.oktober. Regional utviklingsmidlar frå KMD har løpande søknadsfrist og søknadane handsamast etterkvart som dei kjem inn. I landbruksrelaterte søknadar vert prosjekta koordinert med satsingsområda til Fylkesmannen si landbruksavdeling og Innovasjon Norge.

Kvar haust møtast Partnerskapen for å gjere prioriteringar knytt til fordeling av Investering- og bedriftsutviklingsmidlar (IBU) som Innovasjon Norge forvaltar. Fordelinga av midlane får ein regional forankring som møter behova i regionen. Det er viktig at moglegheita for regional medverking held fram.

Koordinering med andre førande dokument

«Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» blir ein temaplan med heimel i regional planstrategi og regional næringsplan. Det er òg andre regionale planar som er viktige, då særskilt «Klimaplan for Hordaland 2010-2020», «Regional plan for kompetanse og arbeidskraft», «Regional areal- og transportplan for bergensområdet 2017-2028» og «Regional plan for attraktive senter 2015-2026». Andre sentrale og viktige dokument er Matstrategi for Hordaland – «Veivalg for lokalmat i Hordaland 2013-2017» og føringane knytt til Bergen sitt medlemskap i UNESCO sitt nettverk for kreative byar som gastronomiby. Temaplanen må sjåast i samband med andre strategiske dokument i landbruket og førande stortingsmeldingar. Desse er nemnt i sjølve planen. Fylkesmannen sin landbruksavdeling skal revidere Regionalt bygdeutviklingsprogram. Det nye dokumentet blir laga samla for Hordaland og Sogn og Fjordane og skal vere ferdig 01.01.2019. Det er viktig å koordinere arbeidet med «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018 – 2022» med arbeidet knytt til Regionalt bygdeutviklingsprogram .